

Ahlaksyza ne aýat tär eder, ne hadys

Category: Jemgyýetçilik tankydy, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Ahlaksyza ne aýat tär eder, ne hadys AHLAKSYZA NE AÝAT TÄR EDER, NE HADYS

Şu gazet sahypasynyň maňa bölüp beren burçunda on ýıldan gowrak wagt bări ýazyp gelýärin. Gazetiň erkin pozisiýasy bilen iş ukybymyň arasyndaky sazlaşyk galamymy hasam rahatlandyrýar. Çö zgütlerimi maýda-çüýde çekişmelere sowmaýanymy we belli bir syýasy pozisiýa gurban etmeyänimi ýazgylarymy yzygiderli okaýanlar gowy bilyändir. Akyl-paýhas, tankydy pikir we etika gymmatlyklary galamymyň goragçysydyr. Ýazýan ugrum şuny talap edýär, ahlagym-da maňa şuny buýurýar. Kişileri nyşanama alamok, problemanyň göni özüne üns berýärin. Şundan ugur alyp, adam mertebesiniň hemme zatdan ýokardadygyna ynanýaryn. Her ýazgyma başlamda «Rebbim, galamymy hakykatdan aýra düşürme» diýip dileg edýärin. Ömür juda gysga, meniň maksadym yzda gulaga ýakymly mukam miras goýmak... Birden-birdenkä nämüçin bulary agzadym? Derdim size bulary aýtmak däl, emma bir kiçijik gynanjymy siziň bilen paýlaşmak üçin şeýle girişe mätäçlik duýdum.

Teswirleriňiz, tankydy bellikleriňiz, sowallarynyz, hoş sözleriňiz meniň üçin diýseň wajyp. Ähli okyjylaryma şu ýerden şu ýazgy arkaly müňlerçe gezek minnetdarlyk bildirýärin. Biz siziň barlygyňyz bilen bardyrys.

Her ýazgy tankyda açık bolmaly. Munuň tersini düşünmek kişileri ýa-da pikirleri absolýutlaşdırmaý bolýar, bu bolsa düşünjäniň many-mazmunyny, özenini ýitirdýär. Adamy haýwandan

tapawutlandyrýan zat onuň akylydyr, adamy adamdan tapawutlandyrýan zat bolsa kişileriň pikir aýratynlyklarydyr. Adamyň durmuşa we bolýan zatlara bolan garaýsy onuň şahsyétini kemala getirýär. Özüne mahsus pikirleri bolmadygyň ne şahsyéti kämilleşer, ne-de dünýäsi. Ol eýýäm täsiri astynda galan şahs ýa-da şahslaryň adamydyr, şonlugu-da galar. Özi bilýänem däldir, emma ol, sözüň hakyky manysyndaky bendidir, özüne dahly bolmadyk düşunjelere aň we beden taýdan duşaklanan ýagdaýdadır. Bular ýaly adam tankyt edip ýa-da garşylyklaýyn pikir alşyp bilmeýär. Mantygyň çygryndan çykyp, bolar-bolgusyz, esassyz, dowamsyz şekilde, öñkiler aýtmyşlaýyn «kyýasy-batyl», ýagny, ýalnyş netijeler bilen tankyt pikir ýöretmegin, tankyt etmegin jahylyýetdir (nadanlykdyr). Bilmeyän, emma özüniň bilmeýänini-de bilmeýän (jehli-mürekkep) adamlaryň munuňam üstesine ahlagy ýaramaz bolsa-ha, onda aýtmaga söz tapmarsyňz. Ine, men şular ýaly adamlardan elektron poçta arkaly şeýle bir hatlar alýaryn welin, ynanyň, okamda ýüzüm lap-lap gyzýar. Bular ýaly adamlaryň ýok ýeri ýok. Edep diýen söz olaryň ulanýan sözleriniň garşysynda girmäge deşik tapanok. Şeýle adamlar hamala, yslamy goraýarmış. Ulanýan sözleri, özlerini alyp baryşlary bilen Allany, pygamberimizi (s.a.w), yslamy nädip bir ýere sygdyrp bilyärler, bu boluşlary üçin özüm utanýaryn... Aslynda ahlak baradaky ýazgylarymyň barsy olara muny doly düşündirmek üçindi. Diýmek, jehli-mürekkebe gep düşündirjek bolmakbihuda işmiş.

• **ÝENE BIR GEZEK ÝATLADAÝYN**

Ahlak adama degişli zat, ol adamyň özeninden, zannyndan sızılyp çykýar. Din bu barada birnäçe ýerde ýatladyp geçýär. Ahlaksyza aýat-da täsir etmez, hadys-da. Ahlaksyz adam Alladanam utanmaz, bendesindenem.

Ýene bir gezek ýanjap aýdaýyn: nebsiňi terbiýelemek we jylawlap saklamak musulman bolmagyň iň ilkinji şertidir. Bir adam ilki ahlagyny düzeltmeli, özünü kämilleşdirmeli, edep-terbiýäni öwrenmeli, eger diýjek bolsa, şondan soň özüne musulman diýmeli. Adamyň özüni alyp barsynyň gowulygyny dinine seredip bilip bolmaz, emma özüni gowy alyp barmagy dinem buýurýar diýýaris. Kimdigine, ynanýandygyna, ynanmaýandygyna, ynanjyna, mezhebine garamazdan adam mertebesine zeper

ýetirmegiň ýalňyşdygyny hökman dinden öwrenmeli däl, emma kişiň hakyny iýmegini Allanyň emirlerini depgilemekdigini diniň ündeýändigini bilmäge mejburdyrys. Biz ogurlygyň ýaramaz pişedigini hökman dinden öwrenemzok, gaýtam, dinem ogurlygy gadagan edýär diýýärис. Günüň meselelerine ünsüñizi çekip düşündirjek bolaýyn: ekzamende birinji 20-30-luga giren kişileriň alynman, sanawyň iň yzyndakylaryň tanyş üsti bilen işe alynmagynyň nädogrudygyny aýdyp her bir adamyň ýüregiwyždany syzlar durar, şol bir wagtyň özünde diniňem muny oňlamaýandygyny delile mätäçlik duýmazdan bilyär. Jemgyýetçilige degişli işi arzan hem ýokary hilli ýerine ýetirjek firma däl-de, diňe häkimiyete ýakyn durýan firma tabşyrylmagynyň ahlak taýdan dogry däldigini her bir ahlakly ynsan gowy bilyär. Jemgyýetçilik eýeçiligine degişli ýerleri belli bir adama peşgeş bermekde tüyi çykmadyk gyzyletene ýetimleriň we millionlarça çaganyň hakyny iýmekdigini aýtmak üçin pygamberimiziň (s.a.w) direlip gelmegine, täzeden aýat inmegine hajat ýok. Ine, edep – bütin bularyň barsyny seljerip bilmek we dogryny sözläp bilmekdir. Edep biziň içimizdäki iň ynjk ölçeg birligidir. Bu ynjk ölçeg birliği – bu hudawy duýgy bize nämäniň dogrudygyny, nämäniň ýalňyşdygyny aýdýar. Akyl-paýhas hem muňa güwä geçýär. Ynananlar üçin dinler şu hususda daýanç sütünidir.

Elkyssa, başgalar we ýaradylanlar bilen gatnaşygyny ahlak gatnaşyklary arkaly ýola goýup bilmedik her bir adam horjunynda näme bar bolsa, öňüne dökmeli we öz imanyny şonuň esasynda soraga çekmeli. Galyberse-de, diniň sap edepdigini, ahlakdygyny görmek islemeýän, daş etsin welin, hudaýlyga talaş edýän, başgalaryň imanyny soraga çekmegi özüne piše edinen molla kasymlara bulary düşündirmek mümkün däl. Biziň Ýunusymyz aýdypdyr-a:

«*Gezdim Halaby, Şamy,
Eýledim ylmy talap.
Meger ylym hiç zatmyş,
Hökman edep, hökman edep!*»

Aýşe SUJU.

«SÖZCÜ» gazeti, 06.06.2022 ý. Jemgyýetçilik tankydy